

Temat: Bądź uczciwy, czyli przestrzeganie prawa autorskiego w świecie informatyki.

Na tej lekcji:

- **poznasz ustawę o prawie autorskim i prawach pokrewnych**
- **dowiesz się jak legalnie korzystać z cudzych publikacji**
- **poznasz rodzaje licencji oprogramowania**

1. Wstęp

Prawo autorskie (ang. copyright, symbol: ©) zajmuje się ochroną twórczych produktów naszego intelektu, takich jak utwory muzyczne, programy komputerowe, utwory literackie, plastyczne i inne. Prawo autorskie chroni prawa twórców do ich utworów, podobnie jak prawo własności chroni prawa właścicieli do ich rzeczy.

Mówi się potocznie, że np. jakaś piosenka jest czyjąś własnością. Prawnicy określają to własnością intelektualną. Prawo własności dotyczy rzeczy materialnych, tj. samochodu, komputera, domu, natomiast prawo autorskie chroni przedmioty niematerialne; zajmuje się utworami jako dobrami intelektualnymi.

Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz. U. z 2006 r. Nr 90, poz. 631 z późn. zm.) wyróżnia:

- **prawa autorskie osobiste** - chronią więź twórcy z utworem. Są nieograniczone w czasie i nie można się ich zrzec lub zbyć w jakikolwiek inny sposób. Chronią nienaruszalność treści i formy utworu oraz prawo do podpisu swoim imieniem, nazwiskiem lub pseudonimem (lub udostępnienie przez autora anonimowo).
- **prawa autorskie majątkowe** - umożliwiają autorom zarabianie na tym, że ktoś korzysta z ich utworów. Można je przenieść na inną osobę (zrzec się lub odsprzedać). Po przeniesieniu praw majątkowych utworem dysponuje nowy właściciel.

2. Prawa autorskie - przykłady

Przykład 1

Złodziej wchodzi do sklepu z płytami z muzyką lub filmami. Podchodzi do półki, zdejmując z niej płytę i chowa pod kurtkę. Wychodzi ze sklepu bez zapłacenia za towar, przez co popełnia przestępstwo. Czy pobierając utwory z tej płyty w postaci plików bez wnoszenia opłaty dokonujesz takiego samego czynu?

Przykład 2

Student musi wykonać pracę zaliczeniową. Do jej wykonania potrzebuje programu komputerowego o płatnej licencji, na który go nie stać. Pobiera więc piracką wersję, instaluje ją i wykonuje pracę. Czy jest złodziejem?

Przykład 3

Pewien uczeń przygotowuje wypracowanie. Znajduje w sieci podobne wypracowanie i przepisuje jego fragmenty do zeszytu. Oddaje nauczycielowi do sprawdzenia. Czy jest złodziejem?

3. Przydatne pojęcia

Utwór - każdy przejaw działalności twórczej o indywidualnym charakterze, ustalony w jakiejkolwiek postaci, niezależnie od wartości, przeznaczenia i sposobu wyrażenia. Od momentu, kiedy zostanie ustalony (przeczytany, zapisany, przedstawiony, nagrany) jest chroniony przez prawa autorskie.

Utwór zależny - zawiera w sobie elementy utworu oryginalnego (macierzystego) oraz twórczy wkład nowego autora. Utwory zależne to tłumaczenia, remixy piosenek, adaptacje filmowe, przeróbki, scenariusze na podstawie książek lub innych tekstów.

Utwór inspirowany - to utwór oryginalny, stworzony przez nowego autora czerpiącego jedynie inspirację z innego utworu i wykorzystującego jego wybrane wątki.

Utworami NIE SĄ - ustawy, rozporządzenia czy ich projekty (ogólnie akty normatywne), dokumenty urzędowe, urzędowe materiały, znaki, symbole.

Autorem utworu - prawnie chronionego może być każda osoba, nawet niepełnoletnia. Jeżeli ma poniżej 13 lat, utworem rozporządzają rodzice (opiekunowie prawni).

Ochrona wizerunku osób - aby rozpowszechniać wizerunek konkretnej osoby (zdjęcie, film, rysunek itp.) trzeba mieć jej zgodę, ponieważ wizerunek jest dobrem osobistym i dlatego podlega ochronie. Jedynie na rozpowszechnianie wizerunku osoby publicznej, powszechnie znanej, podczas pełnienia przez nią funkcji publicznych, społecznych i zawodowych nie potrzeba zezwolenia. Zezwolenie nie jest też potrzebne, gdy wizerunek osoby jest częścią zgromadzenia, publicznej imprezy bądź krajobrazu.

Dozwolony użytek publiczny - dotyczy wykorzystania utworów przez biblioteki, archiwa i szkoły. Obejmuje m.in. prawo przedruku oraz prawo cytatu.

Dozwolony użytek edukacyjny pozwala nauczycielowi na korzystanie z dowolnych rozpowszechnionych materiałów podczas prowadzenia lekcji - dla potrzeb uczniów. Utwory chronione prawnie można używać podczas lekcji, ale nie wolno ich kopiować i rozpowszechniać.

UWAGA!!! Dozwolony użytek edukacyjny nie obejmuje programów komputerowych.

Dozwolony użytek prywatny - zezwala na korzystanie z utworów rozpowszechnionych dla prywatnych potrzeb, w gronie rodziny i bliskich znajomych.

Dozwolony cytat - możemy przytoczyć fragmenty utworów w osobiście tworzonych dziełach. Muszą być one odpowiednio oznaczone, tak by nie było wątpliwości, że korzysta się z cudzego utworu. Podajemy autora i źródło, a jeśli autor jest nieznany - informujemy o tym. Drobne utwory (np. krótkie wiersze) możemy przytaczać w całości, dłuższe jedynie we fragmentach.

Plagiat - przypisanie sobie lub wprowadzenie w błąd co do autorstwa utworu (dobra niematerialnego) lub jego fragmentu.

Domena publiczna - utwory nie objęte autorskimi prawami majątkowymi (nigdy nie były, prawa te wygasły lub zostały przez autora przekazane). Utwory w domenie publicznej można rozpowszechniać bez ograniczeń, także w celach zarobkowych z poszanowaniem innych praw (np. osobistych). Prawo polskie wymaga przekazywania od 5 do 8 procent wpływów brutto ze sprzedaży takich utworów na Fundusz Promocji Twórczości.

Utwory osierocone - przeważnie bardzo stare, mające niejasny status prawny, są objęte prawami wyłącznymi, ale nie wiadomo, kto jest ich dysponentem

Zadanie na ocenę:

1. Poszukaj informacji o rodzajach licencji oprogramowania. Wykorzystując dowolny edytor tekstowy, przekopiuj te informacje do niego. Wstaw kilka obrazków związanych z tematem. Wykonaj odpowiednie formatowanie tekstu:

- *Duży tytuł: wyśrodkowany: ArialBlack 18, kolor pomarańczowy*
- *Tekst : Arial 12, kolor czarny, tekst wyjustowany, odstępy między wierszami 1,5.*
- *Tytuły – nazwy licencji pogrubione, lista numerowana, wyrównanie do lewej, kolor niebieski, podkreślenie, czcionka Arial 16.*
- *Wstawiony nagłówek: „Rodzaje licencji – Twoje imię i nazwisko”.*
- *Wstawiona stopka, w stopce numer strony.*
- *Bibliografia – tekst kursywa, czcionka TimesNewRoman, wstawione linki do źródeł, z których korzystaliście*

Pracę zapisz na dysku Google i udostępni mi ją do oceny.

Rodzaje licencji na oprogramowanie

1. Adware

to programy rozpowszechniane za darmo (bez kodu źródłowego), ale zawierające funkcję wyświetlającą reklamy.

2. Freeware

to programy które mogą być używane bezpłatnie, jednak prawa autorskie pozostają w mocy, dlatego nikt nie może wprowadzać zmian w ich kodzie źródłowym.

I tak dalej (jak najwięcej licencji)